

معرفی کتاب حاشیه فرائد الاصول

▽
مهدی جعفری

تألیف آیه الله، شیخ محمد ابراهیم یزدی
نجفی (۱۲۷۰ - ۱۳۲۰ / ۱۳۲۴ ق.) - تقریراً
لابحاث آیه الله العظمی، السید محمد کاظم
الطباطبائی الیزدی (متوفای ۱۳۳۷ ق.) - به
اشراف: محمد حسین سیبویه حائری - [قم]:
دارالهدی - چاپ اول: ۱۴۲۶ ق. - ۳ جلد - ج ۱:
۶۹۴ ص - ج ۲: ۵۹۴ ص - ج ۳: ۵۵۶ ص.
- شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه - عربی / وزیر
(گالینگور) - چاپ مجلد اول به نفقه علی
عبد العباس محمد و مجلد دوم مرحومه مهر
النساء علی محمد و مجلد سوم مرحومه کلثوم
علی غلام - [دارای شماره شابک].

کتاب حاضر تعلیقه ای است که مرحوم مؤلف بر کتاب فرائد الاصول شیخ اعظم انصاری
نگاشته که حاوی تقریرات دروس استادش، محقق مدقق، مرحوم سید محمد کاظم طباطبائی

یزدی - مؤلف کتاب کم نظیر العروة الوثقی - است که علاوه بر آن در ضمن مطالب آرای مرحوم مؤلف هم بعضاً به صورت پاورقی منعکس گردیده است که این امر خود نشانه دقت نظر و عمق فکر مرحوم مؤلف است.

مؤلف از تلامذه مرحوم سید بوده که در درس و بحث مرحوم سید شرکت می‌جسته و آنها را در رشته اصول در سه مجلد به تحریر درآورده است.^۱ بنا بر نقل محقق کتاب که از منسوبین مؤلف است، مؤلف از مبرزین تلامذه مرحوم سید بوده که در زمان استادش دار فانی را وداع گفته است. در مراسم تشییع جنازه او مرحوم سید به شدت می‌گریست و می‌فرمود: «هم اکنون کرم در فقدان این عالم جلیل شکست».^۲

کتاب حاشیه فرائد الاصول فی الواقع تعلیقه‌ای است که بازتاب انظار مرحوم محقق یزدی است که در کنارش آرای مرحوم مؤلف را شامل است. این کتاب از جمله شروح کتاب فرائد الاصول نیست که در صدد حل غوامض و بیان مراد مانتن باشد.

هم چنانکه می‌دانید کتاب فرائد الاصول سالیان درازی علاوه بر اینکه محور دروس در پایه عالی سطح بود در درس خارج متن محوری بود که به مرور زمان با رواج کتاب کفایة الاصول مرحوم محقق کبیر، آخوند خراسانی از محوریت در بحث‌های خارج اصول خارج گردید؛ چرا که کفایة الاصول متنی موجز و در عین حال بر خلاف سلفش در بردارنده دوره کامل علم اصول و مشتمل بر تازه‌ترین تحقیقات در این زمینه بود. شاید درس خارج اصول مرحوم میرزای نائینی در زمره آخرین دروسی است که بر محوریت فرائد الاصول تنظیم و تبویب گشته است.^۳ از این روست که بر این کتاب شروح و حواشی و تعالیق متعددی نگاشته شده است.

مرحوم محقق مدقق، سید محمدکاظم یزدی به سبب تألیف رساله عملیه‌اش با نام العروة الوثقی در میان متأخرین از شهرت بسزایی برخوردار است که بر کتاب عروه‌اش تا به امروز صدها شرح و تعلیقه نگاشته شده است. العروة الوثقی از چنان اهمیتی برخوردار است

۱. تهرانی، آقا بزرگ، الذریعة إلى تصانیف الشیعة، ج ۶، ص ۱۵۲، ج بیروت.

۲. مقدمه کتاب حاشیه فرائد الاصول، ج ۱، ص ۶.

۳. ر.ک: فوائد الاصول (ج ۳، ص ۳، چاپ نشر اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم) مرحوم آیه الله، شیخ محمدعلی کاظمی خراسانی که تقریر دروس استادش، استوانه تحقیق و تدقیق، میرزای نائینی رحمته الله است.

که مجتهدین و مراجع تقلید بعد از مرحوم سید نظرات فتوایی خود را به صورت تعلیقه بر عروۃ انتشار می‌دادند.

با رواج و اشتهار روزافزون کتاب شریف العروۃ الوثقی صبغة فقهی مرحوم سید فزونی یافت، به گونه‌ای که امروزه در حوزه‌های علمیّه تارک فقاقت که باید بر سفره‌اش نشست و از آن خوشه‌چینی نمود العروۃ الوثقی است، هم چنانکه قطب علم اصول فقه اثر شریف کفایة الاصول آخوند خراسانی است.

به سبب رویکرد فراوان فقها و مجتهدین به کتاب فقاقتی العروۃ الوثقی در خلال برخی از مباحث و فتاوی مرحوم سید، لازم می‌نمود که نظر اصولی آن مرحوم مورد توجه قرار گیرد؛ اما به سبب عدم وجود متنی اصولی از سید این امر به صرف احتمال برگزار می‌شد. از این رو، وجود منبعی که منعکس‌کننده نظرات سید باشد ضروری می‌نمود.

این کمبود با همت محقق محترم در احیای این کتاب برطرف شد و علاوه بر انعکاس آرای اصولی مرحوم سید، خود مقیاس و میزانی است بر تضلع و احاطة آن مرحوم در مباحث علم اصول. البته در این امر جای هیچگونه شک و شبهه‌ای نیست که نوآوری‌های اصولی مرحوم آخوند خراسانی و بعد از او نقض و ابرام‌های محققین ثلاث (میرازی نائینی، محقق عراقی و محقق اصفهانی) تفوق این مدرسه اصولی را بر سایر نحله‌های اصولی دیگر ثابت و قطعی قرار داده است.

تحقیق کتاب از روی نسخه‌ای است که به خط مرحوم مؤلف است که نمونه صفحه آغازین آن را محقق محترم گراور نموده است.

کتاب به صورت «قوله ... قال ...» است که کلمات نقل شده از فرائد الاصول با قلم سیاه آمده است و در ذیل محقق نشانی آن را از نسخه مطبوع (در چهار مجلد) چاپ مجمع الفکر الاسلامی که به وسیله لجنة تحقیق تراث الشیخ الاعظم آماده گردیده است می‌باشد؛ هر چند که محقق بدان اشارتی نکرده است.

کتاب از فهرست‌های مختلف - به غیر از فهرست موضوعات - تهی است و در انعکاس مصادر اقوال و آرا هنوز زمینه کار وجود دارد. علاوه بر این، بهتر می‌بود که مشرف بر کتاب عناوینی برای دسترسی آسان‌تر به مطالب کتاب در حاشیه و یا داخل در قوسین ذکر می‌نمود. علاوه بر این، کتابت تاریخ شروع به نگاشتن و یا تألیف و همچنین تاریخ اتمام آن از قلم

افتاده است که مشخص نمی‌باشد این از قلم افتادگی مربوط به مؤلف و کاتب است یا محقق و مشرف بر طبع کتاب.

باری، مجلد نخست این مجموعه با مباحث مربوط به قطع شروع و با مسائل مربوط به ظن، حجیت خبر واحد، اجماع منقول، حجیت شهرت، خبر واحد و حجیت مطلق ظن ادامه می‌یابد.

مجلد دوم شروعش ادامه مباحث مربوط به ظن است که با بحث امکان اعتبار ظن آغاز می‌گردد. بحث بعدی این مجلد شک در تکلیف، دوران امر بین محذورین، شک در مکلف به و خاتمه در آنچه که در عمل به اصل معتبر است می‌باشد.

مجلد سوم مشتمل بر مباحث استصحاب و تعادل و تراجیح است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی